

ФІЛОСОФІЯ ЯК ОСНОВА СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Чигрін Інна, Жарков Віктор

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

Ще у XVIII столітті пруський міністр Цедліца «прививав» своїм підлеглим повагу до філософії наступним чином: «Студент повинен засвоїти, що після закінчення курсу наук йому доведеться бути лікарем, суддею, адвокатом тощо. Лише кілька годин на добу, а людиною – цілий день. Людина повинна бути всебічно освіченою, культурною, розвинутою. Це досягається вивченням наук за спеціальністю, читанням науково-пізнавальної, художньої літератури, газет, журналів, розвитком музичного та художнього смаку, практичних навичок і умінь. Філософія стоїть ніби в центрі всього цього потоку освітніх і виховних завдань». [3, с. 95]

Відомо також, що й Г. В. Гегель в XIX столітті особисто розробив і апробував триступеневий курс філософії для гімназистів, називаючи його Philosophische Propede, вважаючи, що головна його мета – це розвиток розуму учня і навчання філософствування. Ось чому, на погляд, багатьох фахівців – і філософів, і педагогів – поряд зі спеціальними знаннями середня й вища освіта повинна давати солідну філософську підготовку».[1] Філософія - не тільки досвід узагальнення досягнутого суспільством рівня пізнання і історичного розвитку (не тільки, якщо згадати відоме визначення – епоха, схоплена в думці), це ще й певний сенс, що задається самим філософом. Будучи пізнанням світу в його найбільш загальних і фундаментальних принципах, вона є також самопізнанням людини. Філософ хоче створити таку картину світу, в якій знайшлося б місце і йому самому.[7, с. 290-317]

Багато великих філософів, починаючи з Геракліта, зізнавалися, що, створюючи свої вчення, вони шукали себе. А Гусейнов, на нашу думку, вірно стверджує, що вже цей досвід показав, насамперед, що суспільна значущість філософії визначається вже наявністю людей, яких хвилюють філософські проблеми і підходи до життя. Філософія існує близько 3000 років і ніхто ніколи не знав, навіщо і для кого вона потрібна. Проте вона існувала. Завжди знаходилися люди, які займалися нею. Завжди знаходилися люди, які були готові слухати філософів і ставити їм питання, хоча завжди знаходилися люди, які не розуміли філософії і часто ставилися до неї негативно. [4] Однак це не спростовує того, що саме філософія розвиває думку, здатність мислити критично. У цьому сенсі філософія – найважливіший загальноосвітній предмет, і ніде у світі це не піддається сумніву.[8] Як можемо бачити, курс основ філософії передбачає формування загальних уявлень про філософію і її історію. Це те, що повинна знати кожна культурна людина. Самі по собі ці знання вчать людей не філософії як такій, а лише тому, що розуміли під філософією інші люди. Таким чином людина філософствувати не навчиться, але позитивне знання про неї вона отримати може. [2] Вчені стверджують, що «впровадження

елементів філософської освіти не лише на рівні університетів, але й у школі, є життєво необхідним для українського суспільства сьогодні»[11], хоча на практиці освітній процес зводиться до отримання, переробки і перевірки засвоєної інформації у вигляді відомих методик тестування.[10]

Однак дослідники вважають, що викладання філософії на цьому рівні не повинно копіювати університетську філософію, адже «нема чого соромитися, щоб на цьому рівні філософія викладалася як популярна історія». [5,6]

Хоча пошук істини в ході діалогу і полілогу далеко не завжди входить в сучасні освітні програми, внаслідок чого старшокласники, як правило, не володіють навичками ораторів, учасників дебатів або дискусії, уже сьогодні є вітчизняні розробки, зокрема, методика «Філософія для дітей» та однойменний підручник, розроблені Наталією Гавриш та Оленою Ліннік [2], навчальна програма «Мудрі розмови» Людмили Криворучки.[8]

Разом з тим оволодіння даними навичками може бути організовано за принципом сократовських бесід, побудованих за моделлю філософських шкіл давнини. Адже сучасний етап розвитку суспільства формує інноваційну особистість як конкретний соціальний тип. У цих бесідах, як правило, обговорюється питання: що є справедливість? що таке мужність? що таке прекрасне? що таке знання? і т.д. В ході бесіди з'ясовується, що звичайні традиційні уявлення суперечливі і неясні, у різних людей існують різні думки про один і той самий предмет. Так поступово з'ясовується відносна цінність таких речей, як багатство, здоров'я, краса і т.д., які корисні людині, якщо він вміє користуватися ними розумно, але можуть принести нещастя і шкоди, якщо користуватися ними нерозумно. Саме розум виставляється як справжня і абсолютна цінність для індивіда, розум, який осягає сутність речі і дозволяє людині діяти відповідно до цієї сутності, який стримує і приборкує пристрасті, спрямовує до істинного блага і справедливості. В умовах глобалізованого і техногенного світу Сократовські вислови: «Пізнай самого себе!» і «Я знаю те, що нічого не знаю!» набувають нову значимість: вони налаштовують людину на діалог з самим собою і світом, на пізнання протягом всього життя, що в умовах технократичного світу дозволяє йому залишатися власне Людиною.

Світоглядний вибір людини – це перш за все його духовно-практичний вибір. Філософія може сприяти усвідомленості цього вибору, зміцненню його, надаючи до використання в цих цілях вироблений в ній досить розвинену мову, на якому світоглядні проблеми докладно обговорювалися і обговорюються, а також отримують своє обґрунтування. Ми можемо виснувати, що філософія прагне раціональними засобами створити гранично узагальнену картину світу і місця людини у ньому, досліджуючи пізнавальне, ціннісне, соціально-політичне, моральне й естетичне ставлення людини до світу.[9] Перший з них (сократо-платонівський) виражає людську відкритість світові можливостей і тим самим орієнтує на діалог з реальністю; другий (аристотелівський) тлумачить філософію як науку про суще і тому вбачає головне її завдання в осягненні істини. Софійний спосіб філософствування реалізує себе в діалектичному методі, він бере за норму плюралізм, поліфонію, творче розмаїття людської думки.

Тому можна сказати, що розроблена і теоретично обґрунтована думка або теорія діяльності людини в кожній галузі, як правило, складається за участю філософії. Нужда в зверненні до філософії, до її мови і методів відповідає, таким чином, потреби в усвідомленні і обґрунтуванні світоглядного вибору за допомогою доводів розуму. Вона набуває особливо важливого значення в тих випадках, коли світоглядні позиції втрачають цілісність і безпосередню достовірність, коли виникає напруга і неузгодженості в житті суспільства і людини, стають очевидними конфлікти в культурних системах і соціальних інститутах.

Очевидно, що філософський підхід до дійсності сприяє соціалізації індивідів – як на шляху перетворення думки в систему знань, так і їх креативних навичок за допомогою діалогу і дискурсу. Адже при

всій своїй неповторній індивідуальності – і біологічній, і культурній – людина є істота і «родова», і «суспільна». Вона може існувати у цій якості в сучасному світі лише за умови усвідомлення потреби і наявності можливостей відтворення себе та взаємодії з собі подібними. Тому творчий момент в філософствуванні як мисленевому засобі соціалізації індивідів упродовж еволюції людства, криється в його можливості не починати знову і знову з «нуля» культури мислення і пізнання, не допускати тих же помилок, яких не уникли попередники – спільноти і конкретні люди. І це надає філософії не лише гуманістично-антропологічного виміру, але й дозволяє вести мову про творче ставлення до процесів усвідомлення і перетворення дійсності.

Список використаних джерел

1. Балашов Л. Е. Философия. М., 2012. <http://balashov44.narod.ru/RUKOP1.htm>
2. Гавриш Н. Лінник О. Цікава філософія для дітей: методичний посібник для творчих педагогів і батьків дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. - Київ: Радугин А.А. Философия / А.А. Радугин. - М.: Центр, 2001. - 272 с
3. Гулыга А. В. Кант. М., «Молодая гвардия», 1977. 304 с.
4. Гусейнов А.А. Все о том же – кому и зачем нужна философия? [Вопросы философии, 2017, № 7. vphil.ru/index.php?option=com_content&task...
5. Молодыхенко В. В., Олексенко Р. И. Информационное общество, как императив современности. / В. В. Молодыхенко, Р. И. Олексенко // Новый университет. Серия: Актуальные проблемы гуманитарных и общественных наук. - 2014. № 4. С. 31-37.
6. Олексенко Р. И. Философия устойчивого развития в эпоху глобализации / Р. И. Олексенко // Гилея: научный вестник. - 2015. - Вып. 100. - С. 175-179
7. Презентація програми Культурний Проект Діти / Діти в місті Київ <https://kyiv.dityvmisti.ua/.../prezentatsiya-programi-kulturnij-proekt-diti/>
8. Смирнов А.В. Номинальность и содержательность: почему не критическое исследование «универсалий культуры» грозит заблуждением // Универсалии восточных культур. М.: Восточная литература, 2001. С. 290–317
9. Философия - Энциклопедия Кругосвет www.krugosvet.ru/taxonomy/term/37
10. Ясна І. Аналітичний звіт про круглий стіл "Ребрендинг філософії: від університету до ліцею" // Освітня політика: портал громадських експертів, 2015-07-08. - <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/448-kruglij-stil-rebranding...> (link is external).
11. Ясна І. Філософія у школі: світові взірці та український досвід. // Дні науки філософського факультету – 2016. Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2016", 20-21 квіт. 2016: [матеріали доповідей та виступів]: в 10 т. [під ред. А. Конверський] - Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. - Т. 10 - С. - С. 156–158.